Fabulele lui Caragiale şi fabulistica românească

de Paul I. Papadopol

I. Fabula românească! Iată încă o specie literară de dată recentă.

Intrată pe căi atât de diferite — *poporană, sârbească, rusească, germană,* şi mai ales *franceză* — ea a progresat repede, sa' manifestat înmulţit, a căpătat toate formele, toate nuanţele, toate posibilităţile literare şi poetice, a ajuns la nivelul fabulei europene, s'a impus statornic şi definitiv.

La început — cu *Asachi, Stamate, Sârbu* şi *Sion* — s'a înfăţişat ca *traducere stângace;* a evoluat — cu *Al. Donici* şi *Gr. Alexandrescu* — spre *prelucrare, localizare, imitaţiune;* s'a stabilizat, în fine, culminând în *traducerea de salon* a nemuritorului *A. Mirea* şi în înfăptuirile minunate şi de sine stătătoare ale scrisului contemporan.

Retorică — la început — ea a trecut dela *proza retorică* a lui *Lazăr* şi *Tichindeal,* la *versul retoric* al lui *Elieade* şi *Asachi,* pentruca să sfârşească în acela *retoric-poetic* al lui *Ranetti; prozaică,* în *Isopii,* ea primeşte o rudimentară versificaţie la unii traducători, şi la unii moldoveni—basarabeni, spre a tipiza în *Nichitachi* şi *C. V. Carp;* în curând poetizată, ea păşeşte dela lirismul apologului, la nota epică a lui *Pan* şi chiar la cealaltă, *dramatică,* a celui mai strălucit reprezentant literar de până la *Alexandri.* Fiind uneori crudă, de-o cruzime sălbatecă, 'ea capătă forma ironiei uşoare, ba încă pe aceea a comicului pur, umoristic, anecdotic.

II. Cu aceste caractere — în continuă şi plină evoluţiune progresivă — şi cu multe altele pe care ţinta acestui articol nu le necesitează, fabula românească şi-a determinat şi definitivat, în literatura universală, un loc precis şi preţios, constituind, în acelaş timp, la noi, şi prin mulţimea materialului, dar şi prin puţinii ei reprezentanţi autorizaţi, o forţă dintre cele mai caracteristice şi mai distinse.

Ea realizează, în analiză, generală, o încrângătură literară, şi completă, şi folositoare, şi tipică, pentrucă în ea s'au fixat, minunat, ca într'o stratificaţie seculară, momentele evolutive, popasurile şi progresiunile scrisului românesc, la început — dibuitor, mai pe urmă — aşezat, în fine — artistic.

*

III. În cele de mai jos voiu încerca, prin ajutorul unui caz lămuritător, să adaog o nouă confirmare acestui adevăr, e vorba despre „fabulele lui Caragiale".

Iniţiaţilor în tainele sfioasei noastre literaturi nu trebue să le lipsească două modeste opiniuni critice:

1. Că operele literare, şi deci: scriitorii, trebuesc studiaţi şi grupaţi după curentele cărora, în mod instinctiv, şi-au subjugat inspiraţiunea;

2. Că, prin urmare, nu pot fi comparaţi între ei decât reprezentanţii aceleiaşi şcoale, aceluiaş curent.

Pe baza acestor adevăruri se poate ajunge la următoarea preventivă judecată critică:

Literatura noastră prezintă deasemeni directive subiective sau obiective care vor deosebi pe *Alexandrescu* de *Alexandri,* pe amândoi de Eminescu, pe toţi trei de *Coşbuc,* pe aceştia de *Vlahuţă, Cerna, Anghel* etc. Astfel fiind lucrurile, pe deoparte, nu ne vom mira, că, şi această literatură, prezintă mai multe culminaţiuni, iar pe de alta, nu ne vom îngădui alăturări decât în sânul fiecărui despărţământ.

IV. În fruntea unuia dintre aceste curente stă—fără îndoială —şi numele nemuritorului *Caragiale,* aţi aceluia despre care, după cum cetitorii îşi amintesc, *d. Eug. Lovinescu* zicea că e lipsit de originalitate, imoral, a-poetic, mahalagiu etc. Trecând deocamdată, peste toate aceste consideraţiuni care, prin gravitatea voluminoasă a persoanei ce le-a emis, constitue fondul altor preocupări, să reconstituim *„cazul Caragiale"* aşa cum ni-l fixasem mai sus.

În literatura românească *I. L. Caragiale* reprezintă, în deosebi, două laturi antipodice:

1. laturea severă—prin unele nuvele şi *„Năpasta";*

2. laturea comică—prin restul operei sale.

Din acest punct de vedere *Caragiale* se smulge din mijlocul înaintaşilor săi cu cari nu are absolut nici-o legătură: deşi autor de comedii, nu ne aminteşte pe *Alexandri*; deşi scriitor de amintiri, nu ne îndreaptă cu mintea spre *Creangă;* deşi satiric, nu are nici-o legătură cu *Eminescu;* deşi comic şi moralizator nu ne aminteşte de joc de acela pe cari, într'o uşoară caractezare, am fi dispuşi să-i socotim drept legitimii săi antecesori — *A. Pann, C. Bălăcescu, Al. Donici* —; deşi fabulist, nu ne îndrumează nici măcar spre *Gr. Alexandrescu.*

V. Neavând niciun fel de raport sufletesc cu vreunul dintre aceştia — cu atât mai puţin cu aceea pe cari, înadins, nu i-am citat — Caragiale reprezintă, fără înaintaşi şi, până astăzi, fără urmaşi, un curent nou şi preţios, un curent pe care, dacă nu l-a creiat pedea'ntregul, desigur l-a canalizat, l-a îndrumat, l-a contopit, curentul satirei celei mai bogate, celei mai voioase, celei mai înălţătoare şi, tocmai din această cauză, moralizatoare.

În afară de tipicele sale opere — genialitatea caragialleană se vede şi în această stabilizare nouă pe care acelaş a dat-o unor fragmente de vechi directive inspiratorii (alese, contopite şi îmbogăţite) şi care face din el şi un succesor demn, dar şi un innovator interesant. Căci opera acestui mare scriitor, departe de a avea legături intime şi complete cu vreuna sau alta dintre operile de mai sus, este o minunată sinteză continuatorie, sub o formă mult mai nouă, mult mai interesantă şi mult mai poetică, a tuturora, este oglindirea unei întregi literaturi, prin tot ce a avut ea mai distins şi mai artistic, într'o minte fermecătoare, este unificarea neaşteptată a disparatului, este potenţarea şi intensificarea poeticului.

Pornită din văgăuneţe nepătrunse ale atâtor începuturi — întocmai ca isvoarele şi păraele de munte— satira lui Caragiale este fiţionul viguros şi vijelios care croindu-şi, cu energie, albie, îşi reneagă înnaintaşii şi-şi eclipsează urmaşii.

VI. La fel se prezintă lucrurile cu alegoria satirică, cu fabula lui Caragiale.

Caragiale-fabulist! Pentru unii o inexistenţă; pentru alţii o alăturare arbitrară; pentru noi un adevăr permanent, în strânsă legătură cu caracterizarea de mai sus.

Fabula lui *Caragiale* reprezintă, în totul, satira aceluiaş, două, prezintă, prin urmare, cu exactitate, aceleaşi caractere, aceleaşi calităţi permanente.

*

1. Cel dintâiu dintre acestea este caracterul precis *poetic-dramatic* care alătură fabula lui *Caragiale* de cele mai însemnate ale literaturii universale, iar din literatura noastră, îndeosebi de *Gr. Alexandrescu* şi *Al. Donici.* Că de acest caracter se resimte întreagă opera a marelui poet—dovezi îndestulătoare sânt:

a) *sintetismul;*

b) *dialogul viu;* şi

c) *absenţa* aproape completă a *elementului epic şi explicativ*

Exact aceleaşi trăsături ne duc la dramatismul acestei fabule.

2) La oricare dintre ele ne vom referi, ne va impresiona, în al doilea loc, scurtimea care reduce, aceste piese întregi şi pătrunse de adevăruri eterne, la simple inspiraţiuni de natură epigramatică.

Pentru o mai bună dovedire a acestui adevăr, comparaţi cele două versiuni ale aceleiaşi teme fabulistice: „cearta dintre plug şi tun", *versiunea Ranetti,* având ca titlu numele celor 2 combatanţi, şi *versiunea „Duel"* a lui *Caragiale,* cea dintâi —obositor de retorică, deslânată şi debordând de un sentimentalism eftin, a II-a—clasic-poetică, model de concentrare, cu un sentiment nou, preţios, uman.

Cât de departe sântem, aici, de discursurile interminabile ale celor doi rivali prin gura cărora vorbeşte numai autorul lor şi ce înviorător ne impresionează eliminirea pe care a dat-o *Caragiale* acelui inutil sfârşit de operetă melodramatică — intervenţia ţăranului! Nu numai că ne găsim în faţa altei opere, dar avem rara ocaziune să contemplăm, de astădată, o *fabulă cu adevărat artistică, sintetică, dramatică, omenească, universală,* (*versiunea Ranetti* era patriotică, deci: cu obiect mărginit), *cu o morală* nu numai *diferită,* dar *superioară* — însfârşit:: *o creaţiune fabulistică.* Şi toate acestea — numai în 8 versuri, faţă de cele 2 pagini ale celuilalt scriitor.

Descoperim — prin urmare — în fabulele lui Caragiale statornicul contrast dintre conţinut şi compoziţie — dovada cea mai palpabilă a sintetismului acestui scriitor la care acţiuni de roman sunt reduse în nuvelă şi care-l privează şi de înnaintaşi dar şi de urmaşi.

3. La aproape aceleaşi încheieri ajungem cercetând şi celelalte note dramatice ale aceleiaşi opere.

Reproduc, la întâmplare, câte-va *replici:*

„Miţelule'n genunchi!".
(„Duel").

sau din fabula *„Temelia":*

„Nu mai poţ"
„Proţele iute! merg de răpăl mă surp cu faţă-vă cu tot!".

Din *„Talmud":*

„Heil" ştiu....
Dar tu — tu eşti tinichigiu,
Şi eu — eu sânt giuvaergiu"...

şi..... câte-or mai fi — toate sânt atât de vii, de scurte, de naturale, de adequate, de semnificative, de immedieate şi de isbitoare încât par adevărate *scântieri dramatice,* fragmente versificate din dialogurile-schiţe sau din comediile aceluiaş.

Dar puţinele *monoloage* pe care au aceleaşi opere le conţin! Niciodată din cele afară de lungi, lipsite de vorbe umflate sau prisoselnice, precise, adequate şi la locul lor, ele fac din *Caragiale* fruntaşul neajuns al dramatismului formal, al technicei dramatice rang pe care-l deţine, până acum, şi ca fond.

La toate aceste vine să se adapteze — minunat — *completa absenţă a elementului epic — explicativ şi înlocuirea lui* — aşa cum e de aşteptat — *prin acţiune precisă şi concisă.* Iată un fragment:

Trece un prăpăd pe lume....
Dinspre larg de ocean.
Cu ce neagră turbă vine, vine
vajnic uragan!
E o spaimă'n toată firea...
Păsări albe fug, s'ascund;
Pinii seculari se 'ndoaie;
peşti, jivinii merg la fund
Urlă ape biciuite, rau
nebune către mal;
Calcă unul peste altul şi
se 'nghite val pe val.
(Mic şi mare).

care ne dovedeşte cu prisos lucrul acesta făcând, din fabula lui *Caragiale* cea mai vie, cea mai plină de mişcare şi împreună cu caracterele pe care i le-am găsit mai sus — cea mai dramatică a literaturii româneşti, aceia care corespunde, cuvânt cu cuvânt, cu definiţiunea pe care *la Fontaine* o dă fabulei ideale:

Une ample commédie a mille actes divers
Dont la scène est l'univers.

La aceasta mai contribue şi alte caracteristice; astfel:

5. In primul loc: *absenţa,* în compoziţia fabulei lui *Caragiale, a oricării introduceri.*

Cum şi era, de altfel, de aşteptat, fabulistul nostru, în goana aceea care-l caracterizează de a-şi îmbrăca ideea şi sentimentul în cele mai potrivite cuvinte, n'are nici vreme, nici motive care să-i dea dreptul la introduceri ca acelea ale lui *Gr. Alexandrescu* de exemplu. El îşi începe — cele 7 fabule — sau intrând deadreptul în acţiune, ca în ultimul citat, sau printr'o explicaţiune preţioasă, ca în „Boul şi viţelul", unde ni se spune despre cel dintâiu că:

In zilele noastre de soart'ajutat...
Învaţă la şcoală cartea de cetire
Şi ajunse boul un bou învăţat.

sau intrând, deodată în dialog, ca în acelaş *„Talmud"* care începe prin mustrarea pe care *Ştrul* i-o face lui Şmul.

6. Cât de bine se potriveşte, cu toate aceste caractere, *morala* fabulelor lui *Caragiale* care este, pe deoparte, *scurtă* redusă 2—3 versuri, ca în: a) *„Duel":*

Doamne, fereşte
Pe mojicul prost de boer nebun!

b) *„Bietul Ion":*

De necazul satului.
Rupse furca patului.
Ades visând prea vesel, ai deşteptare tristă...
„Să nu te rezemi Doamne, decât pe ce rezistă!"

d) *„Talmud":*

Una-i Ştrul
Şi alta Şmul,

e) în fine în *„Mângâere":*

Spre mângâere-adeseori
Ne trebuesc... instigatori.

pedeajta— absentă cu totul, ca în celelalte două. Cât de departe suntem din acest punct de vedere — şi de unele fabule ale lui *Gr. Alexandrescu* dar şi de cele mai multe ale marelui *La Fontaine!* O apropiere interesantă s'ar putea stabili între cele 2 versiuni ale fabulei *„Boul şi viţelul"* — având, amândouă, învăţătura morală subînţeleasă, lucru care se poate evidentia din reproducerea finalurilor:

— Boerule, zise, aşteaptă afară
Ruda dumitale al doamnei vacl fiu...
— Cine? a mea rudă? mergi de-l dă pe scară:
N'am astfel de rude, nici nu vreau să-l ştiu...

pedeoparte; iar pedeajta:

A rămas viţelul ca un gură-cască,
Fericit că'n fine sacra spef'a lui
O avea de-acuma din belşug să pască
Şi-o purta mai lesne greul jugului.

7. La o nouă caracterizare a fabulei lui *Caragiale* — vom ajunge, după ce vom privi, mai de aproape, cele 5 reproduceri penultime. Una singură — aceia din *„Temelia"* — se va deosebi de celelalte, prin caracterul ei sever, analitic, moralist, alăturându-se, prin acest caracter, împreună cu acela din care am făcut ultimile reproduceri, de acelea ale lui *Gr. Alexandrescu.* E poate şi cea mai puţin specifică pentru talentul lui *Caragiale.*

Toate celelalte — comice, sintetice, îmbrăcate într'o formă uşor-umoristică, poporană, de-o morală grea sau numai aparentă, par mai degrabă nişte încheeri glumeţe, puţin usturătoare sau profund sfătuitoare, nişte proverbe pline de cea mai veridică înţelepciune, uneori de-o veselie pură, alteori de-un amar mascat, cu un cuvânt: nişte *formule*—eternele formule ale lui *Caragiale spirituale şi distinse, aplicate,* printr'un capriciu, sau, poate numai printr'un joc tainic al minţii constructiv artistice, *ca nişte peceţii nemuritoare la câte un fapt din viaţa de toate zilele* înzestrat, de sufletul distins şi bogat, al lui Caragiale, în elemente ale eternităţii artistice.

8. Acelaş *caracter aparent-umoristic* pe care l-am găsit în aceste încheeri interesante şi impresionante se răsfrânge asupra tuturor compunerilor fabulistice care ne-au rămas dela *Caragiale,* astfel încât ele par mai ales pentru cetitorul superficial sau numai grăbit, mai degrabă nişte anecdote generice—alegorice.

Fără să ne putem asocia acestei eftine opiniuni şi fără să trecem cu vederea trăsătura pe care le-am găsit-o mai sus, ne permitem să creiăm, pentru fabulele care ne interesează, aici, o subdiviziune nouă, aceea a *fabulei uşoare, glumeţe, anecdotice,* adecă având exact acelaş caracteristică pe care o are şi restul operei satirice a aceluiaş poet.

Câte adevăruri crude însă, de-o cruditate anarhică, nu ascund, mai totdeauna, aceste suflete defectuoase, care ştiu „să facă frumos", pricinuindu-ne cea mai deplină distracţie, dar care, în ultimă analiză, nu sunt decât copii credincioase ale păcatelor şi lipsurilor noastre congenitaţe.

Tipică — în acest sens este fabula *„Mângâere"* pe care ne permitem s'o reproducem întreagă:

O babă chioară — aşează tingirea cu păsat.
Pe-o pirostrie şchioapă... Hiertura'n foc a dat...
Şi sculpă bieata babă, şi blestemă, se'nchină:
„Spureatu!... Necuratu..." (El singur e de vină).

Morală

Spre mângâere- adeseori.
Ne trebuesc... instigatori.

şi care conţine, numai în 6 versuri, toată filosofia revoluţiunii agrare dela 1907, revoluţie ale căreia cauze au fost analizate de acelaş scriitor în cunoscuta-i operă ideologică.

10. Ca *obiect,* fabulele lui *Caragiale* prezintă acelaş interes.

Cercetarea lor, din acest punct de vedere, ne dau dreptul să le împărţim în trei categorii:

a) una aceea a fabulei *pur sociale,* reprezentată prin fabula *„Duel";*

b) alta a fabulei *social-literare,* reprezentată prin *„Talmud";*

c) în fine aceea în care se reflecă mai bine talentul lui Caragiale de a ridica, dându-le pecetia genialităţii, opere di importanţă trecătoare şi cu puţină legătură cu arta, aceea a *fabulei politice,* reprezentată prin celelalte cinci opere.

Intr'adevăr dacă ne gândim la *fabula politică românească* până la *Caragiale* cum şi la aceea din timpul marelui umorist nu ne va surprinde constatarea că, din punct de vedere artistic, această fabulă erá inexistentă şi că, prin urmare, toate producţiunile care ni s'au caracterizat cu acest nume nu sunt, în realitate decât nişte producţiuni caduce, fără nici o legătură cu adevărata artă poetică sau numai cu marea literatură. Aceasta, din cauză că, în toate, elementul efemer-politic era prea accentuat, prea la suprafaţă, astfel încât, prezenţa lui, împiedica progresul artistic.

De toate aceste defecte *Caragiale* a ştiut să se ferească, alegând numai elementele permanente şi universale şi umbrind, cu ajutorul calităţilor pe care i le-am văzut, tot ce le putea face neinteresante şi nepoetice.

Cu toate aceste caractere şi anume: dramatism, conciziune, comic, uşor (umoristic), dialog viu şi semnificativ, absenţa completă a povestirii şi înlocuirea ei prin acţiune strânsă, scurtimea şi coloratura specială a concluziunii, simplificarea planului prin eliminarea introducerii şi, uneori, chiar a încheerii, omenesc, universal, intensificarea şi poetizarea elementului politic, lângă care trebue să se adauge: o formă uşoară, simplă, aleasă, naturală, adequată, nouă şi cu sănătoase reminiscenţe de origină poporană fabula lui Caragiale este dovada cea mai deplină a spiritului său: stăruitor şi totuşi grăbit, glumeţ şi totuşi sever, distrat şi totuşi preocupat de problemele cele mai grave, imaginativ şi totuşi în strânsă legătură cu realitatea, generalizator, dramatic. Astfel fiind, ea sintetizează, într'o unitate perfectă, întreaga operă satirică-schiţe şi nuvele umoristice, comedii a aceluiaş.

In complexul fabulei româneşti, ea nu ne îngădue s'o alipim niciunui curent, dar, împreunând într'un tot admirabil toate calităţile pe care această speţă le-a manifestat, la noi, prin reprezentanţii ei cei mai autorizaţi, ea îşi creiază un loc deosebit pe care-l şi umple, numai cu 7 poezioare alegorice.

Cu ea ne găsim, prin urmare într'un dispărţământ nou, acela al fabulei poetic-dramatic-anecdotic-politice în care nu vom întâlni nici pe Esop, nici pe Phedru, nici pe Antioh Cantemir, nici pe Krylof, nici pe Lessing, nici pe Florian, nici pe La Fontaine, nici pe Donici, nici pe Gr. Alexandrescu, pentrucă el este acela care-l creiază, dând o nouă posibilitate de manifestare spiritului poetic universal. De aceea fabulele lui Caragiale sunt mari, iar cunoaşterea lor aprofundată (1) trebue să fie o obligaţiune a fiecărui intelectual.

ŞCOALA PRIMARA „V. Alecsandri" Mircişti

Pun însărcinarea soţiei mele dacă va dispune de mijloace să clădiască o şcoală încăpătoare şi să o îmbunătăţiască, încurajând desvoltarea industriilor folositoare.

Testamentul lui V. Alecsandri

Paulina V. Alecsandri cu petiţiunea înregistrată sub No. 486 din 1896 la primăria comunei Mircişti, adresează următoarele :

„Subşemnata Paulina V. Alecsandri pentru a îndeplini ultima voinţă a defunctului meu soţ Vasile Alecsandri cuprinse în testamentele dela 20—21 Septembrie 1886.

Declar prin aceasta că în amintirea lui dăruiesc comunei Mircişti casa ce am clădit-o cu spesele mele pe piaţa de lângă curte cu tot locul ce este împrejurul acestei case, împrejmuit cu grilaj de lemn, pentru a servi de şcoală copiilor de ambele sexe din Mircişti şi din cătunele Jugani şi Tetcani.

Şcoala aceasta va purta numele Marelui Poet naţional şi comuna nu o va putea nici înstrăina şi nici a-i schimba destinaţia.

Declar că mai dăruesc comunei tot pentru trebuinţa şcoalei 40 prăjini măsură veche sau 71 arii. 60 centiarii în măsură nouă, pământ arabil situat în faţa şcoalei, peste drum şi care se numeşte Grădina din sus; pe acest pământ doresc să se facă în fiecare an semănături de diferite specii şi copiii din şcoală să fie conduşi de învăţătorul lor, să se ocupe cu lucrarea şi cultivarea acestui pământ ; şi în consideraţie că pe acest pământ ce-l dau ca dar comunei pentru şcoală sunt deja plantaţi pomi de roduri, doresc ca aceşti pomi să nu fie distruşi şi a se utiliza şcoala cu seminţe de vermi de mătasă şi a se deprinde copiii din şcoală cu cultura lor.

Cu această ocazie declar că mai dau ca dar şcoalei 10 stupi albine din prisaca mia care vor fi aşezaţi în grădina mai sus pomenită şi doresc ca învăţătorul împreună cu copiii din şcoală să se ocupe cu stupăritul, căutând înmulţirea lor şi a se forma o prisacă bună pentru folosul acestei şcoale.

Toate cheltuelile privitoare la acest dar, fie de timbru sau altele, mă vor privi pe mine.

La primirea şcoalei de cei în drept se va face un inventar în regulă de starea ei precum şi de toate obiectele şi mobilele cu care o înzestrez şi care un exemplar legalizat se va da în primirea subsemnatei".

PAULINA V. ALECSANDRI

In conformitate cu art. 42 din legea comunală, consiliul comunal în şedinţa dela 3 Iulie 1896 primeşte donaţia făcută de Paulina V. Alecsandri şi dispune intervenirea de a se publica în „Monitorul Oficial", astfel că ministerul de interne cu No. 12208 din 1896, face cunoscut comunei Mircişti că prin înaltul decret No. 2466 din 1896, comuna este autorizată să primească donaţia.

Şcoala s'a inaugurat la 22 August 1896 (exact după şase ani dela moartea poetului) iar piatra fundamentală de marmură albă, poartă următoarea inscripţie :

„Această şcoală este fondată de mine în amintirea iubitului meu soţ „V. Alecsandri", inaugurată în ziua de 22 „August 1896, donată comunei Mircişti de Paulina V. „Alecsandri".

Inventariul se găseşte înregistrat la primăria comunei Mircişti sub No. 1983 din 13 Octombrie 1896, formând obiectul procesului-verbal No. 55.

Pentru clădirea acestei şcoale Paulina V. Alexandri, îşi vinde toate bijuteriile bancherului Garfunkel din Iaşi, oprindu-şi numai simplele verigi de cununie.

Această şcoală făcută cu atâtea sacrificii de văduva poetului V. Alecsandri, astăzi este obiectul unui proces de revendicare intentat comunei Mircişti de către d-na Margareta N. Catargi, una din cele două moştenitoare ale poetului.

C. LUNGULESCU

1). Se găsesc publicate:
I. în revista „Convorbiri critice".
An. I. (pseudonim: un mare anonim).
II. „Boul şi viţelul" în „Calendarul Socec" 1907.
III. „Mângâere" în Viitorul Social. Seria I.
IV. Cu note şi explicări în volumul „Versuri" de I. L. Caragiale culese şi adnotate de d. B. Lăzăreanu.

Cărţi şi reviste

JOURNAL DE PSYCHOLOGIE (No. 5—1923) umple paisprezece din paginile sale cu studiul lui *Ch. Lalo,* intitulat „estetica germană timporană" Articolul e constituit din documentate dări de seamă asupra unor noui volume de critică germană, din care se poate vedea bogata desfăşurare a esteticei germane, plină de simpatie mistică, a acelei estetice care explică pe cea de astăzi, şi pe amândouă în legătură cu aceea a expresionismului en vogue. Un prim studiu estetic, cel mai amplu şi mai cu greutate, e acel al lui *E. Utitz* „Grundlegung der allgemeinen Kunswissenschaft", adică în limba noastră, „Bazele ştiinţei generale a artei" Stuttgart 1920. Se desfăşură aci principiile de artă puse de către *Fiedler, Spitzer* şi *Dessoir,* iar leit-motivul doctrinei stă în tema disproporţiunii dintre artă şi estetică.

Vechea filosofie a artei spuneà că tot ceeace este artistic, este şi estetic şi viceversa. *Utitz* îi opune principiul lui *Tiedler:* „arta este uşurinţa de a prinde şi simţi lumea externă prin intuiţie"; sau pe cel al lui *Spitzer:* „nu numai arta e singurul producator al esteticii"; sau în fine pe cel al lui *Dessoir:* „arta urmăreşte scopuri finale mult mai complexe decât frumuseţea pură, care nu este, printre multe altele, decât un obiect".

Utitz discută toate aceste principii în legătură cu vechea teorie a frumosului şi crede alături de *Schultz* şi *Ruskin* că natura întreagă e frumoasă şi în stare de a deştepta în noi plăcerea sau bucuria estetică. Căci funcţia estetică a artei nu e decât un accesoriu secundar al funcţiunilor anestetice. Astfel ştiinţa artei n'are ca obiect esenţial pe artist sau psichologia creaţiunii sau inspiraţiunii sale, ci arta însăşi. Prin arta lui cunoaştem mai bine pe artist, cum prin războiul pe care-l duce, cunoaştem pe soldat. Utitz speră că prin metoda sa va risipi numeroasele confuzii cauzate de asimilarea geniului cu nevroza, după recentele paradoxe ale şcoalei lui *Freud.*

Pentru a preciza poziţiunea ştiinţei sale generale de artă în legătură cu alte doctrine, Utitz aprobă pe *Taine,* de a fi studiat rasele şi naţionalităţile — dar îl critică prin faptul că a exclus valorile căci — spune el: *„opera de artă e, în esenţialul ei, o purtătoare de valori".* *Lalo* îşi exprimă mai departe regretul că dacă Utitz ar fi ţinut seamă de unele studii de estetică, scrise de francezi cu privire a arta germană, ar fi putut găsi poate unele concluzii mai impunătoare.

Continuând, Lalo vorbeşte despre cartea „Einführung in die moderne Kunst" a lui *Fritz Bürger* pe care o găseşte „cu gusturi ultramodernă, dar cam eclectică" şi rămâne să discute articol cu articol din „Zeitschrift fur Aesthetik und Allgemeine Kunstwissenschaft" revista trimestrială a lui *Max Dessoir* din Stuttgart. Dintre toate articolele — vre-o nouăsprezece — s'ăruim a arăta — după *Lalo* — cuprinsul unui prim articol, semnat de *A. Goldschmidt* „La symbolique des sons". Muzica pură exclude în principiu simbolismul, adică reprezentarea sensibilă a unei noţiuni supra-sensibile sau abstracte. *„Astfel muzica descriptivă traduce depărtarea în spaţiu prin depărtarea sunetelor în înălţime. Există astfel o caracteristică mai subtilă, fără analogii atât de materiale".*

De relevat apoi un studiu scris de *A. Loisy* despre „Stilul citmat al noului testament".

*

LES NOUVELLES LITTERAIRES (21 Iulie) publică următoarele la rubrica „Echos et informations".

De curând s'a ţinut în localul „Mercure de France" reuniunea generală a societăţii Mallarmé, al cărei obiect este de a grupa pe toţi aceia cari păstrează amintirea pioasă a maestrului şi a amicului incomparabil şi a tuturor acelora cari, necunoscând personal pe Mallarmé, au totuşi cultul memoriei sale.

Ea cuprinde: 1) un număr limitat de membri fondatori, vechi amici personali ai maestrului, sau scriitori cari l'au cunoscut, cari au frecventat casa lui sau cari au fost relevaţi prin statutele lui; şi 2) toţi membrii aderenţi cari vor fi plăcuţi comitetului.

Cotizaţia anuală este de zece franci.

Primul comitet este compus din dr. Boniot, ginerele lui Mallarmé, Eduard Dujardin, secretar general, André Fontainas, Ferdinand Herold, Paul Valéry şi Francis Vielé-Griffin, casier; el va fi completat prin adăogarea a doi membri aderenţi, cari vor fi, desigur, Jean Royère şi Albert Thibandet. Societatea nu va avea preşedinte.

Facem o remarcă: s'a pomenit la noi aşa ceva?

Ca un singur exemplu: cât n'ar face la noi o societate Eminescu! poetul care încă nu e studiat. Intr'un atare cerc s'ar discută şi poate s'ar ajunge la ceva. Dar până atunci...

*

CUGETUL ROMANESC (Iunie-Iulie). Dai la o parte coperta şi întâlneşti articolul d. *N. Iorga* despre „Thomas Carlyle", conferinţă ţinută astă iarnă la societatea „Poesis". Documentele literare ale d-lui Cardaş se anunţă din ce în ce mai interesante. Scrisorile lui Duiliu Zamfirescu către d. Iacob Negruzzi sunt un preţios informator pentru o parte din istoria noastră literară şi în special pentru istoria *Junimei* la care d. Cardaş lucrează.

Proza din acest număr e reprezentată prin schiţa „Ucigaşul care nu ucide" a d-lui *Ion Călugăru* şi „De la noi de pe Bârzavă" a d-lui *M. Gaspar,* acesta din urmă înrudit de aproape cu *Mihail Sadoveanu* sau *Sandu-Aldea;* d. *Emanoil Bucuţa* termină studiul său „Românii dintre Vidin şi Timoc".

Versuri semnează d. *V. Voiculescu, T. Arghezi, Eugen Titeanu;* un „gol" de d. *Bacovia,* două imposibilităţi semnate *I. Vinea,* şi o „Răspântie" de d. *Vladimir Streinu* în care rigiditatea inspiraţiei e acoperită de eleganţa versurilor:

„Tristeţea care'ncepe să ne prindă
A fost în noi demult, — şi-a trebuit;
Ca scorbura ce-aşteaptă-ascunsă 'n ghindă
Bolnavul trunchiu nerăsărit".

Graţioasă cronica d. *Vinţi'ă Rusu-Şirianu* despre „Povestea omului" a lui *Demostene Botez,* foarte interesantă cronica socială a d-lui *Mihăileanu* „Egalizarea sexelor prin educarea împreună a sexelor".

Numărul are 120 pagini şi costă 28 lei.

*

ISVORAŞUL (Mai-Iunie revista de muzică, artă populară şi folklor, condusă cu atâta pricepere de *D-na Olimpia şi Gh. Dumitrescu-Distrifa,* continuă să apară cu aceeaş îngrijire şi cu aceeaş sănătoasă directivă pe care o cunosc din Iunie 1919. Nu voiu mai stărui să arăt rolul însemnat al unei asemenea reviste în viaţa noastră naţională; nu voiu vorbi de bunele culegeri populare, de meritoasele studii de folklor, etc.., ci ţin să atrag luarea aminte a celor puternici că pentru această revistă nu s'a făcut nimic până acum. Şi cred că directorii ei a bătut la toate porţile, a cerut pomană din banii ţării, bani care se vântură pe nimicuri prin fel de fel de mâini soioase, a cerut pentru gazeta lui bună, interesantă, instructivă. Nu i s'a dat; şi oricât ar cere tot nu i se va da. Pentrucă la noi e preţuită munca lătrătoare şi cu adulaţie, pe când munca unui cinstit învăţător care din leafa lui susţine o atare publicaţie, e trecută sub cea mai neagră tăcere, i se opune un *veto* categoric.

Revista anunţă în curând un congres al folkloriştilor români. Ce va face statul pentru ei? Avem un minister al instrucţiei, avem unul al artelor. Ce înlesniri au să le aducă? Desigur că domnii miniştri şi cu anexele lor sunt plecaţi în concediu... electoral, sau în turneuri pentru vizitarea în judeţe... *numai* a unor şcoale ce se clădesc, deşi sunt altele care se dărâmă zi cu zi, săptămână cu săptămână. Pe acelea nu trebue să le vadă d. ministru al instrucţiunii din ţara analfabeţilor de atâta şi atâta la sută!..

G. R.